

Asia C-96/24**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä****Jättämispäivä:**

6.2.2024

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Sąd Najwyższy (Puola)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

11.1.2024

Hakija:

X.Y.

Kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian kohde

Sąd Najwyższyn (ylin tuomioistuin, Puola) tuomarin puolustajan hakemus sen tutkimiseksi, täyttyvätkö toisen Sąd Najwyższyn tuomarin, joka on nimetty kokoonpanoon käsittelemään asiaa, joka koskee lupaa aloittaa rikosoikeudellinen menettely Sąd Najwyższyn tuomaria vastaan, osalta riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimukset.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

Tuomarin riippumattomuuden ja puolueettomuuden arviointiperusteiden, sellaisina kuin niistä säädetään kansallisessa lainsäädännössä, yhteensopivuus unionin oikeuden, erityisesti SEU 19 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan kanssa, tulkittuna yhdessä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan ensimmäisen ja toisen kohdan kanssa – ennakkoratkaisukysymys esitetään SEUT 267 artiklan perusteella.

Ennakkoratkaisukysymykset

I. Onko Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 19 artiklan 1 kohtaa, tulkittuna yhdessä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan [ensimmäisen ja toisen kohdan] kanssa, tulkittava siten, että

1) kansallinen Sąd Najwyższy on erityismenettelyssä, jonka asianosainen on pannut vireille hakemuksella, jossa hän pyytää tutkimaan Sąd Najwyższyn tuomarin – joka on nimetty kokoonpanoon käsittelemään asiaa, joka koskee lupaa aloittaa rikosoikeudellinen menettely Sąd Najwyższyn tuomaria vastaan – riippumattomuuden ja puolueettomuuden edellytysten täyttymistä, velvollinen tutkimaan viran puolesta, onko Sąd Najwyższyn kaikkien tuomareiden joukosta arvottu ratkaisukokoonpano (asiassa, joka koskee lupaa aloittaa rikosoikeudellinen menettely tuomaria vastaan) ”etukäteen laillisesti perustettu” tuomioistuin, tilanteessa, jossa kansallisessa lainsäädännössä edellytetään ainoastaan tuomarin riippumattomuuteen ja puolueettomuuteen liittyvien ominaisuuksien tutkimista;

2) jos Sąd Najwyższyn tuomarin riippumattomuuden ja puolueettomuuden edellytysten täyttymisen tutkimista koskeva pyyntö perustuu väitteeseen, jonka mukaan kyseinen tuomari on nimitetty tähän virkaan (luonteeltaan perustavanlaatuisesti) lainvastaisessa nimitysmenettelyssä, viiden tuomarin ratkaisukokoonpanoon, joka on muodostettu arpomalla heidät Sąd Najwyższyn kaikkien tuomareiden joukosta, eivät voi osallistua Sąd Najwyższyn tuomarit, jotka on nimitetty vastaavassa lainvastaisessa nimitysmenettelyssä, koska tällaista Sąd Najwyższyn kokoonpanoa ei voida pitää riippumattomana ja puolueettomana tuomioistuimena, joka on etukäteen laillisesti perustettu;

3) jos asiassa, jossa tutkitaan Sąd Najwyższyn kokoonpanoon (asiassa, joka koskee lupaa aloittaa rikosoikeudellinen menettely tuomaria vastaan) nimetyn tuomarin riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimusten täyttymistä, asianosainen on osoittanut, että koska kyseinen Sąd Najwyższyn tuomari on nimitetty tähän virkaan (luonteeltaan perustavanlaatuisesti) lainvastaisessa nimitysmenettelyssä, tuomioistuimen kokoonpano ei täytä riippumattoman ja puolueettoman tuomioistuimen, joka on etukäteen laillisesti perustettu, vaatimuksia, hakemuksen – jossa pyydetään tutkimaan Sąd Najwyższyn tuomarin riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimusten täyttymistä – ratkaisemiseksi ei ole enää tarpeen tutkia tuomarin toimintaa hänen tuomariksi nimittämisensä jälkeen kansallisen lainsäädännön edellyttämällä tavalla, eikä merkitystä ole asian (joka koskee lupaa aloittaa rikosoikeudellinen menettely tuomaria vastaan) luonteella, ja näin ollen Sąd Najwyższyn tuomarin riippumattomuuden ja puolueettomuuden edellytysten täyttymisen tutkimista koskevaa hakemusta ei voida hylätä ainoastaan sillä perusteella, että hakija ei ole esittänyt näyttöä siitä, että kyseisen tuomarin menettely hänen tuomariksi nimittämisensä jälkeen vaarantaa hänen riippumattomuutensa ja puolueettomuutensa[?]

- Mikäli I kohdan 2 alakohdassa esitettyyn kysymykseen vastataan myöntävästi:

II. Onko Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 19 artiklan 1 kohdan toista alakohtaa, tulkittuna yhdessä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan [ensimmäisen ja toisen kohdan] kanssa, tulkittava siten, että

ratkaisukokoonpanoon asiassa, jossa tutkitaan Sąd Najwyższyn tuomarin (joka on nimetty kokoonpanoon asiassa, joka koskee lupaa aloittaa rikosoikeudellinen menettely Sąd Najwyższyn tuomaria vastaan) riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimusten täyttymistä, kuuluva tuomari voi ensinnäkin esittää pyynnön Sąd Najwyższyn kaikkien tuomareiden joukosta arvotun toisen tuomarin (toisten tuomareiden), joka (jotka) on nimitetty Sąd Najwyższyn tuomarin virkaan (luonteeltaan perustavanlaatuisesti) lainvastaisessa nimitysmenettelyssä – mikä estää tuomioistuimen, jonka kokoonpanoon hän kuuluu, tunnustamisen laillisesti perustetuksi, riippumattomaksi ja puolueettomaksi tuomioistuimeksi – jääväämiseksi ratkaisukokoonpanosta ja toisaalta vaatia, ettei hakemusta käsittele sellainen tuomari, joka on myös nimitetty Sąd Najwyższyn tuomariksi tällaisessa lainvastaisessa nimitysmenettelyssä[?]

III. Jos II kohdassa tarkoitettu pyyntö ei (kansallisen tuomioistuimen päätöksellä) aiheuta toimenpiteitä, pyynnön esittänyt tuomari voi kieltäytyä ryhtymästä toimiin Sąd Najwyższyn tuomarin riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimusten täyttymisen tutkimista koskevassa asiassa, vai olisiko hänen kuitenkin osallistuttava asian ratkaisemiseen ja jätettävä asianosaisten harkittavaksi mahdollisen valituksen tekeminen sillä perusteella, että asianosaisten oikeutta saada asiansa käsiteltäväksi tuomioistuimessa, joka täyttää Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 19 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan [ensimmäisen ja toisen kohdan] mukaiset vaatimukset, on loukattu?

IV. Onko ratkaisukokoonpanon lainvastaisessa muodostamisessa – Sąd Najwyższyn tuomarin riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimusten täyttymisen tutkimista koskevassa asiassa – vaikutusta sillä, kun otetaan huomioon Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 19 artiklan 1 kohdan toinen alakohta ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artikla[n ensimmäinen ja toinen kohta], että vain kaksi viisihenkisen kokoonpanon tuomareista on nimitetty Sąd Najwyższyn tuomariksi (luonteeltaan perustavanlaatuisesti) lainvastaisessa nimitysmenettelyssä, eli onko tällaisessa tapauksessa mahdollista jatkaa menettelyä ja antaa ratkaisu, koska ratkaisukokoonpanoon nimettyjen tuomareiden enemmistön osalta heidän nimittämisessään Sąd Najwyższyn tuomariksi ei ole ongelmaa?

Unionin oikeussäännöt, joihin viitataan

Sopimus Euroopan unionista, 4 artiklan 3 kohta, 6 artiklan 1 kohta, 19 artiklan 1 kohdan toinen alakohta

Sopimus Euroopan unionin toiminnasta, 2 artiklan 1 ja 2 kohta, 267 artikla

Euroopan unionin perusoikeuskirja, 47 artiklan ensimmäinen ja toinen kohta

Unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö

Tuomio 19.11.2019, A.K. ym. (Ylimmän tuomioistuimen kurinpitojaoston riippumattomuus) (C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982; jäljempänä tuomio A.K.);

Tuomio 29.3.2022, Getin Noble Bank (C-132/20, EU:C:2022:235);

Tuomio 21.12.2023, Krajowa Rada Sądownictwa (Tuomarin jatkaminen virassaan) (C-718/21, EU:C:2023:1015);

Tuomio 1.7.2008, Chronopost ja La Poste v. UFEX ym. (C-341/06 P ja C-342/06 P, EU:C:2008:375);

Tuomio 24.6.2019, Popławski (C-573/17, EU:C:2019:530);

Tuomio 29.7.2019, Torubarov (C-556/17, EU:C:2019:626);

Tuomio 22.5.2003, Connect Austria (C-462/99, EU:C:2003:297);

Tuomio 2.6.2005, Koppensteiner, C-15/04 (EU:C:2005:345);

Tuomio 6.10.2021, W.Ż. (Ylimmän tuomioistuimen ylimääräistä valvontaa ja julkisia asioita käsittelevä jaosto – Nimittäminen) (C-487/19, EU:C:2021:798);

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö

Tuomio 22.7.2021, Reczkowicz v. Puola;

Tuomio 3.2.2022, nro 1469/20, Advance Pharma sp. z o.o. v. Puola;

Tuomio 1.12.2020, nro 26374/18, G. Astradsson v. Islanti;

Tuomio 21.6.2011, Fruní v. Slovakia;

Tuomio 6.10.2018, Ramos Nunes de Calvarho e SA v. Portugali;

Tuomio 7.5.2021, nro 4907/18, Xero Flor sp. z o.o. v. Puola;

Tuomio 8.11.2021, nro 49868/19 i 57511/19, Dolińska-Ficek ja Ozimek v. Puola.

Kansalliset oikeussäännöt, joihin viitataan

Puolan tasavallan perustuslaki (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej), 45 §:n 1 momentti;

Ylimmästä tuomioistuimesta 8.12.2017 annettu laki (Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym): 10 §:n 1 momentti, 29 §:n 4, 5, 6, 8, 9, 10, 15, 17,

18, 21 ja 24 momentti, 22 a §:n 1 momentti, 26 §:n 2, 3 ja 4 momentti, 73 §:n 1 momentti;

Yleisistä tuomioistuimista 27.7.2001 annettu laki (Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych): 128 §;

Rikosprosessikoodeksista 6.6.1997 annettu laki (Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego): 30 §:n 1 ja 2 momentti, 41 §:n 1 momentti, 42 §:n 1 momentti, 534 §:n 1 ja 2 momentti.

Yhteenveto tosiseikoista ja pääasian menettelystä

- 1 Ylimmästä tuomioistuimesta 8.12.2017 annettua lakia (ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, jäljempänä u.S.N) muutettiin jälleen 9.6.2022 annetulla lailla, joka tuli voimaan 15.7.2022. Uudistuksessa otettiin käyttöön asiaan osallisen tai Sąd Najwyższyssa käytävän menettelyn asianosaisen mahdollisuus esittää pyyntö tutkia tietyn ratkaisukokoonpanoon nimetyn tuomarin riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimusten täyttyminen, mihin liittyen u.S.N:n 29 §:n 4 momentissa säädettiin, että Sąd Najwyższyn tuomarin nimittämiseen liittyvät olosuhteet eivät voi olla ainoa peruste kyseenalaistaa ratkaisua, jonka antamiseen kyseinen tuomari on osallistunut, tai kyseenalaistaa hänen riippumattomuuttaan ja puolueettomuuttaan. U.S.N:n 29 §:n 5 momentin mukaisesti Sąd Najwyższyn tuomarin riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimusten täyttyminen voidaan tutkia, ottaen huomioon hänen nimittämiseensä liittyvät olosuhteet ja hänen toimintansa nimittämisen jälkeen, oikeutetun henkilön (eli Sąd Najwyższyn menettelyn asianosaisen tai asiaan osallisen) pyynnöstä, jos se voi kyseisen asian olosuhteissa johtaa riippumattomuuden tai puolueettomuuden periaatteen loukkaamiseen, jolla on vaikutusta asian lopputulokseen, ottaen huomioon pyynnön esittäjää koskevat olosuhteet ja asian luonne. Sąd Najwyższy käsittelee hakemuksen suljetussa istunnossa Sąd Najwyższyn kaikkein tuomareiden joukosta arvotussa viiden tuomarin kokoonpanossa kuultuaan tuomaria, jota hakemus koskee, ellei kuuleminen ole mahdotonta tai erittäin hankalaa. Hyväksyessään hakemuksen Sąd Najwyższy jäävää tuomarin asian käsittelystä. Tuomarin jääväminen tietyn asian käsittelystä ei muodosta perustetta kyseisen tuomarin jäävämiselle muista asioista, joiden käsittelyyn hän osallistuu. Hakemuksen käsittelyn tuloksena annettuun päätökseen voi hakea muutosta valittamalla Sąd Najwyższyyn, jonka kokoonpanossa on seitsemän Sąd Najwyższyn kaikkien tuomareiden joukosta arvottua tuomaria.
- 2 Sąd Najwyższyn tuomarin X.Y:n puolustaja jätti asiassa, joka koski lupaa aloittaa rikosoikeudellinen menettely, hakemuksen, jossa pyydettiin vahvistamaan u.S.N:n 29 §:n 5 momentin mukaisten edellytysten täyttyminen, tutkimaan, täytyvätkö Sąd Najwyższyn tuomarin A.K:n osalta riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimukset, sekä jäävämmään hänet kyseistä tuomaria koskevan asian käsittelystä.
- 3 Hakemuksen perusteluissa todettiin, että A.K. nimitettiin Sąd Najwyższyn tuomarin virkaan Puolan presidentin 10.10.2018 tekemällä päätöksellä – jonka

perusteena oli Krajowa Rada Sądownictwan (kansallinen tuomarineuvosto, jäljempänä KRS), joka on muodostettu kansallisesta tuomarineuvostosta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta 8.12.2017 annetun lain (ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw, jäljempänä 8.12.2017 tehty uudistus) säännösten mukaisessa menettelyssä, 29.8.2018 antamalla päätöksellä nro 331/2018 tekemä nimitysesitys. KRS:n lainvastainen muodostaminen on Puolan oikeuslaitoksen perustavanlaatuisen ongelma ja eurooppalaisten tuomioistuinten esittämien moitteiden, jotka koskevat tuomioistuinten ratkaisukokoonpanoja, joihin kuuluu vuoden 2018 jälkeen nimitettyjä tuomareita, peruslähde. Hakemuksessa kiinnitettiin myös huomiota esimerkkinä kyseisen tuomarin mediassa antamaan lausuntoon, jossa erotellaan ns. vanhat ja uudet tuomarit ja korostetaan, että ns. vanhat tuomarit ”käyttäytyvät sivistymättömästi ja epäelegantisti tavalla, joka loukkaa tuomarin arvoa”.

- 4 Viisijäseniseen ratkaisukokoonpanoon käsittelemään ns. riippumattomuus- ja puolueettomuustestiä arvottiin muun muassa tuomarit Z.B. (siviilijaosto, Izba Cywilna.) ja A.S. (ylimääräistä valvontaa ja julkisia asioita käsittelevä jaosto, Izba Kontroli Nadzwyższyn i Spraw Publicznych). Edellä mainitut tuomarit on myös nimitetty Sąd Najwyższyn tuomarin virkaan 8.12.2017 tehdyn uudistuksen säännösten mukaisesti muodostetun KRS:n esityksestä.
- 5 Tuomarin puolustajan hakemus vahvistaa u.S.N:n 29 §:n 5 momentin mukaisten edellytysten täytyminen ja tutkia, täyttyvätkö tuomareiden Z.B. ja A.S. osalta riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimukset, hylättiin Sąd Najwyższyn presidentin, joka ohjaa tuomioistuimen ammattivastuuta käsittelevän jaoston (Izba Odpowiedzialności Zawodowej) työtä, 16.3.2023 antamalla määräyksillä sillä perusteella, että ns. testiasioissa (ts. sen tutkiminen, täyttääkö Sąd Najwyższyn tuomari riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimukset) ei sovelleta menettelyä kokoonpanoon arvottujen tuomareiden riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimusten täyttymisen tutkimisesta.
- 6 Edellä esitetyn vuoksi esittelevä tuomari jätti hakemuksen tuomareiden Z.B. ja A.S. jääväämisestä käsittelemästä asiaa, joka koskee Sąd Najwyższyn tuomarin A.K:n riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimusten täyttymisen tutkimista Sąd Najwyższyn ammattivastuuta käsittelevässä jaostossa vireillä olevassa asiassa, joka koskee lupaa aloittaa rikosoikeudellinen menettely Sąd Najwyższyn tuomaria X.Y:tä vastaan. Hakemuksessa todettiin, että sitä ei tulisi käsitellä kokoonpanossa, johon kuuluu yksikään sellainen Sąd Najwyższyn tuomari, joka on nimitetty tähän virkaan lainvastaisessa nimitysmenettelyssä, eli 8.12.2017 tehdyn uudistuksen jälkeen.
- 7 Tätä hakemusta ei kuitenkaan pidetty sallittuna, ja se jätettiin tutkimatta Sąd Najwyższyn 14.12.2023 antamalla päätöksellä. Päätös annettiin kokoonpanossa, johon kuului lainvastaisessa nimitysmenettelyssä, ts. 8.12.2017 tehdyn uudistuksen jälkeen, Sąd Najwyższyn tuomarin virkaan nimitetty tuomari.

Yhteenveto ennakkoratkaisupyynnön perusteista

- 8 Edellä mainitut ennakkoratkaisukysymykset esitettiin yksijäsenisessä kokoonpanossa, vaikka asiaan nimitettiin monijäseninen kokoonpano (joka koostuu viidestä Sąd Najwyższyn tuomarista). Unionin tuomioistuin sallii kuitenkin sen, että yksi monijäsenisen ratkaisukokoonpanon jäsenistä esittää ennakkoratkaisukysymyksen [tuomio 19.11.2019, A.K. ym. (Ylimmän tuomioistuimen kurinpitojaoston riippumattomuus), C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982, 42–44 kohta ja tuomio 29.3.2022, Getin Noble Bank, C-132/20, EU:C:2022:235, 66 ja 70–71 kohta]. Lisäksi 21.12.2023 annetun tuomion Krajowa Rada Sądownictwa (Tuomarin jatkaminen virassaan) (C-718/21, EU:C:2023:1015) jälkeen on kyseenalaista, ottaisiko unionin tuomioistuin tutkittavaksi ennakkoratkaisupyynnön, jonka tuomioistuin on esittänyt kokoonpanossa, johon on osallistunut sellaisia tuomareita, joiden osalta unionin tuomioistuin on todennut, ettei tuomioistuin, jonka kokoonpanoon he ovat osallistuneet, ole unionin oikeudessa tarkoitettu tuomioistuin.
- 9 Ei ole olemassa lainsäädännöllisesti perusteltuja syitä olla soveltamatta unionin oikeutta u.S.N:n 29 §:ssä tarkoitetuissa asioissa (*lege non distinguente nec nostrum est distinguere*), varsinkin kun niiden kohteena on ratkaisukokoonpanon muodostamisen laillisuus pääasiassa, jota käsittelemään tähän menettelyyn saatettu tuomari on nimitetty. Unionin tuomioistuin korostaa oikeuskäytännössään, että vastaus ennakkoratkaisukysymykseen voi olla tarpeen, jotta ennakkoratkaisua pyytäneille tuomioistuimille voidaan antaa sellainen unionin oikeuden tulkinta, jonka avulla ne voivat – ennen kuin ryhtyvät varsinaisesti käsittelemään vireillä olevaa asiaa – ratkaista kansallisen oikeuden menettelyllisiä kysymyksiä. Sąd Najwyższyn tuomarin riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimusten täyttymisen tutkimista koskevalla asialla on suora liityntä pääasiaan (tässä tapauksessa asiaan, joka koskee lupaa saattaa tuomari rikosoikeudelliseen vastuuseen), ja se muodostaa pääasian vaiheen (joka on aloitettu asiaan osallisen asianmukaisesta hakemuksesta). Ennakkoratkaisukysymykset koskevat siten unionin oikeussääntöjen tulkintaa sekä myös niiden vaikutuksia, erityisesti unionin oikeuden ensisijaisuuden valossa, pääasian menettelyn ratkaisukokoonpanon lailliseen nimeämiseen.
- 10 Ongelmana on se, että u.S.N:n 29 §:n 5 momentissa säädetty menettely on rakennettu siten, että lainvastaisessa nimitysmenettelyssä virkaansa nimitettyjä Sąd Najwyższyn tuomareita ei ole suoraan lain nojalla estetty osallistumasta tällaisia asioita käsitteleviin kokoonpanoihin. Sąd Najwyższyn tuomarit, jotka on nimitetty virkaansa 8.12.2017 tehdyn uudistuksen voimaantulon jälkeen, eivät tunnusta unionin tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä, jossa vahvistetaan heidän nimitysmenettelynsä sellainen lainvastaisuus, joka aiheuttaa sen, etteivät laillisesti perustamisen, riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimukset täyty heidän osaltaan. Käytännössä tuomarit toimivat ratkaisijana omassa asiassaan vastoin *nemo iudex in causa sua* -periaatetta.

- 11 On myös tuotava esiin, että asianosaisella, joka kyseenalaistaa tuomioistuimen laillisesti perustamisen (Puolan perustuslain mukaisesti), puolueettomuuden ja riippumattomuuden ominaisuudet, on – kansallisella perusteella – rajalliset mahdollisuudet esittää pyyntö uuden KRS:n esityksen perusteella nimitetyn Sąd Najwyższyn tuomarin jääväämisestä. Tuomarin jääväämistä koskevien hakemusten tai ilmoitusten käsittely, mukaan lukien väitteet tuomioistuimen tai tuomarin riippumattomuuden puuttumisesta, kuuluvat nimittäin ylimääräistä valvontaa ja julkisia asioita käsittelevän jaoston (Izba Kontroli Nadzwyuczajnej i Spraw Publicznych) toimivaltaan. Tällaista pyyntöä ei myöskään tutkita, jos sillä pyydetään vahvistamaan tai arvioimaan tuomarin nimityksen tai hänen lainkäyttövaltansa laillisuutta. Lisäksi ylimääräistä valvontaa ja julkisia asioita käsittelevän jaoston toimivaltaan kuuluu tutkia valitukset, joilla vaaditaan toteamaan tuomioistuinten lainvoimaisten ratkaisujen lainvastaisuus, jos lainvastaisuus johtuu tuomarin virkaan nimitetyn henkilön, joka on antanut asiassa ratkaisun, aseman kyseenalaistamisesta.
- 12 Asiaan osallisen henkilön mahdollisuutta esittää pyyntö tietyn Sąd Najwyższyn tuomarin riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimusten täyttymisen tutkimisesta on oikeutena rajoitettu merkittävästi, koska kansallinen lainsäätäjä on sulkenut pois mahdollisuuden kyseenalaistaa ratkaisu, jonka antamiseen tällainen tuomari on osallistunut, tai kyseenalaistaa tuomarin riippumattomuus ja puolueettomuus pelkästään hänen nimittämiseensä liittyvien olosuhteiden perusteella. Lisäksi se, että hakemuksessa vedotaan olosuhteisiin, jotka liittyvät tietyn tuomarin toimintaan hänen nimittämisensä jälkeen, ei ole peruste sen hylkäämiselle, mutta jos mainitut olosuhteet eivät anna aiheutta kyseenalaistaa tuomarin riippumattomuutta ja puolueettomuutta, hakemus hylätään joka tapauksessa, vaikka tällainen tuomari olisi nimitetty (perustavanlaatuisesti) lainvastaisessa nimitysmenettelyssä.
- 13 Tämän lisäksi asioiden, joissa tällainen pyyntö voidaan esittää, alaa on rajoitettu. Puolan lainsäätäjä katsoi, että Sąd Najwyższyn tuomari (nimittämisen, johon uusi KRS on osallistunut, jälkeen) täyttää aina laillisesti perustamisen edellytyksen. Kansallisen lainsäätäjän omaksuma rakenne aiheuttaa siten useita ongelmia, ei pelkästään muodollisen logiikan, vaan ennen kaikkea terveen järjen (käytännöllisen) logiikan osalta. Laillisesti perustetun tuomioistuimen edellytyksen täyttymisellä tietyssä asiassa on olennainen merkitys.
- 14 Tuomioistuimen on tarpeen vastata esitettyihin kysymyksiin, koska u.S.N:n 29 §:n 5 momentissa säädetty oikeudellinen instituutio muodostaa lainsäädännöllisen hybridiratkaisun, jonka tarkoituksena on tosiasiallisesti laillistaa lainvastaisesti nimitetyt tuomarit, mitä tulee näiden ominaisuuksiin laillisesti perustamisen, riippumattomuuden ja puolueettomuuden osalta.
- 15 Toisaalta kansallisessa todellisuudessa, jossa oikeusjärjestelmä on erittäin epävakaa, yritys muodostaa, kuten tässä tapauksessa, kokonainen viisijäseninen ratkaisukokoonpano, joka täyttää täysin unionin, kansainvälisten sopimusten ja perustuslain vaatimukset, voi osoittautua mahdottomaksi tai ainakin huomattavan

hankalaksi ja pitkäkestoiseksi, mikä voi tehdä näennäiseksi asianosaisen oikeuden saada asiansa käsitellyksi kohtuullisessa ajassa, mikä on taattu unionin oikeudessa (perusoikeuskirjan 47 artiklan toinen kohta), kansainvälisessä sopimuksessa (Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappale) ja kansallisessa oikeudessa (Puolan perustuslain 45 §:n 1 momentti). Tällaisessa tilanteessa on pohdittava, pitäisikö kansallisen tuomioistuimen kuitenkin – lähestyessään asiaa pragmaattisesti ja aritmeettisesti sekä, viime kädessä, valiten vähiten vahingollisen vaihtoehdon – ratkaista pyyntö tutkia Sąd Najwyższyn tuomarin riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimusten täytyminen, kun lainkäyttövallan perusteiden puuttumiseen liittyvä ongelma ei koske ratkaisukokoonpanon enemmistöä (kolmea viidestä). On syytä huomata, että tässä tapauksessa tuomioistuimen kokoonpanossa on ensimmäisessä oikeusasteessa viisi ja toisessa oikeusasteessa seitsemän jäsentä, kun taas pääasiassa (joka koskee lupaa aloittaa rikosoikeudellinen menettely tuomaria vastaan) tuomioistuimen kokoonpanossa on ensimmäisessä oikeusasteessa yksi jäsen ja toisessa oikeusasteessa kolme jäsentä. Tällaisessa tapauksessa Sąd Najwyższyn tuomarin virkaan lainvastaisesti nimitettyjen tuomareiden ääniä ei tietenkään tulisi ottaa huomioon. Kansallinen lainsäätäjät asetti tällaisia asioita varten viiden ja seitsemän jäsenen kokoonpanon yksinomaan poliittisessa tarkoituksessa (lainvastaisesti nimitettyjen tuomareiden laillistaminen), ei oikeudellisessa mielessä. Sen sijaan tuomarin pidättäytyminen osallistumasta asian ratkaisemiseen lainvastaisesti muodostetussa tuomioistuimen kokoonpanossa merkitsee itse asiassa periksi antamista laittomuudelle.

- 16 Edellä esitetty huomioon ottaen on tarpeen saada unionin tuomioistuimen vastaus siihen, miten – unionin oikeuden ja sen tulkinnan näkökulmasta – jäsenvaltion tuomarin on toimittava, kun hänet on nimetty lainvastaisesti muodostettuun ratkaisukokoonpanoon ja kansalliset mahdollisuudet kokoonpanon lailliseen muodostamiseen on käytetty.
- 17 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa unionin tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön viitaten, että jos osoittautuu, että kansallisessa säännöksessä toimivalta ratkaista kysymys on annettu elimelle, joka ei täytä unionin oikeudessa, erityisesti perusoikeuskirjan 47 artiklassa, asetettuja riippumattomuuden tai puolueettomuuden vaatimuksia, toisella elimellä, jonka käsiteltäväksi tällainen asia saatetaan, on perusoikeuskirjan 47 artiklassa tarkoitetun tehokkaan oikeussuojan takaamiseksi ja SEU 4 artiklan 3 kohdassa vahvistetun vilpittömän yhteistyön periaatteen mukaisesti velvollisuus jättää soveltamatta kyseistä kansallisen oikeuden säännöstä, jotta asia voidaan käsitellä tuomioistuimessa, joka täyttää edellä mainitut vaatimukset ja jolla olisi toimivalta asiassa, jos kyseinen säännös ei sitä estäisi. Jos siis osoittautuu, että ratkaisun on antanut elin, joka ei ole unionin oikeudessa tarkoitettu riippumaton ja puolueeton laillisesti perustettu tuomioistuin, ei ole mahdollista vedota tehokkaasti mihinkään oikeusvarmuuden periaatteesta johdettaviin syihin. Näin ollen se, että kansallinen lainsäätäjät on u.S.N:n 29 §:n 5 momentissa rajoittanut tuomarin ominaisuuksien tutkimisen ainoastaan riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimuksiin ja siten tosiasiallisesti poissulkenut laillisesti

- perustamisen edellytyksen, on perusoikeuskirjan 47 artiklan, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen ja Puolan perustuslain 45 §:n vastaista. On siis tarpeen erottaa tällaisten tuomareiden julkisoikeudellinen asema valtion virkamiehinä, jota ei voida kyseenalaistaa, heidän tuomarin ominaisuuksiensa, kuten (kansallisella perusteella) perustuslain mukaisen lain perusteella nimittämisen, riippumattomuuden ja puolueettomuuden, täyttymisestä.
- 18 Tähän liittyen on huomioitava, että Puolan lainsäätäjät hyväksyi 13.1.2023 lain ylimmästä tuomioistuimesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (ustawa o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw), jossa mahdollistetaan myös tämän edellytyksen tutkiminen, mutta Puolan presidentti saattoi tämän lain Trybunał Konstytucyjny (perustuslakituomioistuin, Puola) käsiteltäväksi, jotta sen yhteensopivuus Puolan perustuslain kanssa tutkittaisiin, ja Trybunał Konstytucyjny vahvisti tällaisen ristiriidan olemassaolon 11.12.2023 antamassaan tuomiossa Kp 1/23.
- 19 Oikeusjärjestelmän perustavanlaatuisen osa on oikeus oikeudenkäyntiin toimivaltaisessa tuomioistuimessa, ja tämä käsite tarkoittaa tuomioistuinta, joka on alueellisen, aineellisen ja toiminnallisen toimivaltansa vuoksi toimivaltainen käsittelemään asiaa sekä ratkaisemaan asian asianmukaisessa kokoonpanossa ja toimivaltansa mukaisesti. Toimivaltainen tuomioistuin on tuomioistuin, jossa on asianmukaisesti nimitetyt tuomarit, jotka ovat oikeutettuja suorittamaan lainkäyttötehtäviä tietyssä tuomioistuimessa, tietyssä oikeusasteessa ja tietyssä asiassa, eli heillä on laillinen tuomiovalta konkreettisessa asiassa.
- 20 Tuomareiden nimitysprosessi sisältyy määritelmän mukaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa ja perusoikeuskirjan 47 artiklassa tarkoitetun laillisesti perustetun tuomioistuimen käsitteeseen. Tuomarin nimittämisen laillisuudella ja sen arvioimisella, voidaanko tuomioistuinta pitää Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa ja perusoikeuskirjan 47 artiklassa tarkoitetulla tavalla riippumattomana, on läheinen yhteys, sillä molemmat näistä vaatimuksista perustuvat tarpeeseen säilyttää julkinen luottamus oikeuslaitokseen ja varmistaa sen riippumattomuus muista viranomaisista. Oikeus oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa tuomioistuimessa on Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleeseen perustuva itsenäinen oikeus, ja tämän oikeuden läheistä yhteyttä riippumattomuuden ja puolueettomuuden takeisiin korostetaan. Laillisesti perustetun tuomioistuimen vaatimuksen tutkimisen tarkoituksena on määritellä, onko väitetty sääntöjenvastaisuus tietyssä tapauksessa niin vakava, että se horjuttaa edellä mainittuja peruseriaatteita ja vaarantaa kyseisen tuomioistuimen riippumattomuuden.
- 21 Unionin tuomioistuin totesi tuomiossa A.K., että perusoikeuskirjan 47 artiklaa on tulkittava siten, että se on esteenä sille, että unionin oikeuden soveltamista koskevat oikeusriidat voivat kuulua sellaisen elimen yksinomaiseen toimivaltaan, joka ei ole kyseisessä artiklassa tarkoitettu riippumaton ja puolueeton tuomioistuin. Noudattaen unionin tuomioistuimen edellä mainittua tuomiota Sąd Najwyższyn siviili- (Izba Cywilna), rikos- (Izba Karna) ja työ- ja

sosiaaliturvaoikeudellisten asioiden (Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych) jaostojen yhdistetty kokoonpano selvitti 23.1.2020 antamassaan päätöslauselmassa BSA 1-4110-1/20, että tuomioistuimen lainvastainen kokoonpano, joka aiheuttaa menettelyn pätemättömyyden, on kyseessä myös silloin, kun tuomioistuimen kokoonpanoon osallistuu 8.12.2017 tehdyn uudistuksen säännösten mukaisesti muodostetun KRS:n hakemuksesta Sąd Najwyższoyn tuomarin virkaan nimitetty henkilö. Tämä päätöslauselma on saanut oikeusohjeen aseman. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, ettei tätä päätöslauselmaa voida horjuttaa Trybunał Konstytucyjny 20.4.2020 antamalla tuomiolla, jossa kyseinen päätöslauselma katsottiin perustuslain vastaiseksi. Tuomio ylittää tämän Trybunał Konstytucyjny perustuslaillisen toimivallan, ja lisäksi sen antaneessa tuomioistuimen kokoonpanossa oli tuomari M.M, jonka osallistumista tuomioistuimen kokoonpanoon Euroopan ihmisoikeustuomioistuin piti ratkaisevana oikeuden oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa tuomioistuimessa loukkaamisessa (tuomio 7.5.2021, nro 4907/18, Xero Flor sp. z o. o. v. Puola).

- 22 Kun tarkastellaan laillisesti perustamisen edellytystä, Puolan perustuslain mukaan tuomarit nimittää Puolan presidentti KRS:n esityksestä. Presidentin nimittämismääräyksellä ei kuitenkaan voida korjata nimitysprosessin lainvastaisuutta siten, että näin nimitetyn tuomarin osallistuminen ratkaisukokoonpanoon tekisi tuomioistuimesta perustuslaissa (Puolan perustuslain 45 §:n 1 momentti), kansainvälisessä sopimuksessa (Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappale) ja unionin oikeudessa (perusoikeuskirjan 47 artikla) tarkoitetun riippumattoman, puolueettoman ja laillisesti perustetun tuomioistuimen.
- 23 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin esittää tuomareiden ominaisuuksia koskevat eurooppalaiset vaatimukset, jotka sisältyvät Yhdistyneiden kansakuntien tuomareiden riippumattomuutta koskeviin peruseriaatteisiin, jotka on hyväksytty YK:n yleiskokouksen 29.11.1985 antamalla päätöslauselmalla 40/32 ja 13.12.1985 antamalla päätöslauselmalla 40/146, sekä tuomareiden ohjesääntöä koskevaan eurooppalaiseen peruskirjaan 8.–10.7.1998, ja vetoaa niihin.
- 24 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tarkastelee KRS:n ja sen tehtävien alkuperää ja osoittaa, miten vuonna 2018 tehdyt muutokset johtivat siihen, että tämän elimen osallistuminen uudessa muodossaan aiheuttaa tuomareiden nimitysmenettelyn lainvastaisuuden. Tämä lainvastaisuus johtaa siihen, että näin nimitetyistä tuomareista koostuva tuomioistuimen kokoonpano ei täytä Puolan perustuslain 45 §:n 1 momentissa tarkoitetun toimivaltaisen tuomioistuimen eikä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa ja perusoikeuskirjan 47 artiklassa tarkoitetun laillisesti perustetun tuomioistuimen vaatimuksia, eikä se siten ilman lisätutkimuksia voi täyttää riippumattomuuden ja puolueettomuuden edellytyksiä edellä mainituissa säännöksissä vaaditulla tavalla.
- 25 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että tällaisen lainvastaisuuden minkäänlainen korjaaminen siten, että asiaa tutkivassa tuomioistuimessa menettelyn pätemättömyyttä koskevat väitteet rajoitetaan

koskemaan vain puolueettomuuden ja riippumattomuuden edellytyksiä, ei ole mahdollista, koska tuomioistuimella ei ole toimivaltaa korvata KRS:ää eikä arvioida jälkikäteen, olisiko lainvastaisesti nimitetty tuomari nimitetty tuomarin virkaan myös sillä hypoteettisella oletuksella, että KRS ei olisi lainvastaisesti muodostettu perustuslaillinen elin. Vaikka presidentin määräys tuomarinvirkaan nimittämisestä ei ole tuomioistuinvalvonnan alainen, ottaen kuitenkin huomioon sen, että presidentti on hyväksynyt KRS:n uudistamista koskevan lain, joka oli ilmeisen vastoin perustuslakia ja perustuslain antajan siihen asti kyseenalaistamatonta tahtoa, sekä myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen korostaman presidentin ilmeisen piittaamattomuuden oikeusvaltion periaatteita kohtaan, mikä liittyy muun muassa vuoden 2018 nimityksiin Sąd Najwyższyn siviilijaostoon, presidentin näin nimittämien tuomareiden ei voida katsoa täyttävän perustuslain, Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja unionin oikeuden edellyttämiä riippumattoman ja puolueettoman tuomioistuimen, joka on etukäteen laillisesti perustettu, ominaisuuksia.